

Tarihi Çevrede Sürdürülebilirlik Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Postgraduate Theses on Sustainability in The Historic Environment

Nuray Özkaraca¹ , Hicran Hanım Halaç²

öz

Günümüz kentlerinde tarihi çevrelerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de üzerinde durulan önemli bir konu olup bu alanların korunarak geleceğe aktarılması ve yönetilebilmesi büyük bir sorundur. Bu sorun karşısında ülkemizde konu ile ilgili yapılan lisansüstü tezler incelenmiştir. Bu amaçla, lisansüstü tezlerde tarihi yapıyı çevreye karşılık gelen "kültürel miras, tarihi çevre, tarihi doku, tarihi alan ve kentsel sit" anahtar kelimeleri "sürdürülebilir*" ve "süreklilik*" kavramları ile ayrıştırılarak yapılan çalışmalar taranmıştır. Tarama Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde "geçmiş arama" bölümünde "tümünde (tez adı, özet, konu, dizin)" "içinde geçsin" şeklinde sözdizimleri kullanılarak yapılmıştır. Tarama sonucunda yinelemeler ve bu araştırmanın kapsamı dışında değerlendirilen çalışmalar çıkartılarak 468 teze ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanından 24.05.2021 tarihine kadar ulaşılabilen konu ile ilgili en çok tezin 2019 yılında yayınlandığı saptanmıştır. İncelenen tezlerin en fazla İstanbul Teknik Üniversitesi'nde yapıldığı belirlenmiştir. Tezlerde araştırma türü olarak daha çok uygulamalı araştırma türünün kullanıldığı, anahtar kelime olarak en fazla "koruma" kavramının tekrarlandığı tespit edilmiştir. Literatürde tarihi yapıyı çevrenin sürdürülebilirliği/sürekliliği ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin genel niteliklerini ve son yıllardaki güncel seyrini belirlemeye yönelik çalışmaya ulaşılmaması alandaki boşluğu göstermektedir. Bu araştırmanın gelecekte tarihi yapıyı çevre ve sürdürülebilirlik/süreklilik konusunda yapılacak olan araştırmalara katkı verebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Yapılı Çevre, Sürdürülebilirlik, Koruma, Bibliyometrik Analiz, Lisansüstü Tez.

ABSTRACT

The conservation and sustainability of historical environments is an important issue in our country and all over the world, and it is a big problem to protect these areas, transfer them to the future and manage them in today's cities. Faced with this problem, postgraduate theses on the subject in Turkey were examined. For this purpose, the studies conducted by separating the keywords "cultural heritage, historical environment, historical texture, historical area and urban site" corresponding to the historical built environment in the postgraduate theses with the concepts of "sustainable*" and "continuous*" were examined. This search was carried out in the "advanced search" section of the National Thesis Center of the Council of Higher Education using the syntaxes of "all (thesis name, abstract, subject, index)" "include". As a result of the scanning, 468 theses were reached by removing the repetitions and the studies evaluated outside the scope of this research. As a result of the research, it was defined that the most thesis related to the subject, which could be accessed from the National Thesis Center

¹ **Corresponded Author:** Eskişehir Technical University, Graduate Education Institute, Department of Architecture, nurayozkaraca@eskisehir.edu.tr, 0000-0001-8041-3937

² Eskişehir Technical University, Faculty of Architecture and Design, Department of Architecture, hhalac@eskisehir.edu.tr, 0000-0001-8046-9914

database of the Council of Higher Education until 24.05.2021, was published in 2019. The conclusions show that the highest number of thesis has been prepared in Istanbul Technical University. It has been defined that applied study type is used the most as research type in theses, and the concept of "conservation" is repeated the most as a keyword. The literature on studies of sustainability/continuity of the historical built environment lacks general attributes and newsworthy tendency which analyze specific characteristics and structure of cultural heritage literature with bibliometric profile represents the gaps in the field. It is thought that this research will contribute to future research on the historical built environment and sustainability/continuity.

Keywords: Historic Built Environment, Sustainability, Conservation, Bibliometric Analysis, Graduate Thesis.

GİRİŞ:

Günümüzde tarihi çevrelerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de üzerinde durulan önemli bir konudur (Büyükmihçı ve Kılıç, 2015). Tarihi çevrenin korunması, geleceğe aktarılması ve yönetilebilmesi büyük bir sorun olup bu süreçte yapılması gereken, kentin geçmişini yansıtan parçalarını, tarihsel birer değer olarak ele almak ve mimari değerleri miras kabul edip hareket etmektir (Kuban, 2010).

Her ülke, kültürel ve tarihi miras değerleri açısından değerlidir. Bu değerlerin bozulması veya tamamen kaybedilmesi, toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle ülkeler, korunacak değerlerini tanımlama, belirleme, koruma, restore etme, sunma ve gelecek nesillere aktarım yükümlülüğüne sahiptir. Küreselleşen dünyada bu bilincin kazanılması için öncelikle bireylerin ülkeleri ve şehirlerindeki korunacak değerlerin farkında olması gerekmektedir (Halaç, Mokrane ve Turan, 2019). Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılında belirlenen 2030 Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile mirasın sürdürülebilir kalkınma için dünya gündemine dâhil edilmesi ise (UN, 2015) miras gibi korunması gereken değerler ile sürdürülebilirlik kavramları arasında bağlantı kurmanın önemi konusunda farkındalık yaratmıştır. Fakat 2015 yılında dünya kalkınma gündemine alınan mirasın; son yıllara kadar gerek zamansal gerekse mekânsal boyutta sahip olduğu kalkınma potansiyelinin, günümüz kentlerinde yaşamın her alanında yapılabilecek yeni yatırımların kaynağı olarak değerlendirilemediği ve bunun bir sonucu olarak mirasın tahrip edilerek yok olma sürecinin içinde kaldığı, kalkınmanın önünde bir engel olarak değerlendirildiği görülmektedir (Türk, 2014).

Kültürel miras ve tarihi çevre kavramlarının uluslararası alanda gündeme sıklıkla gelmesi ortak tanımların yapılma ihtiyacını ortaya çıkarmış ve uluslararası platformda ortak tanımlar üzerinde mutabık kalınmıştır (Bogenç, 2016). Kültürel ve doğal miras alanları içerisinde yer aldıkları tarihi çevreler, mekânsal açıdan farklılıkları ve sahip oldukları kendine özgü nitelikleri ile uygarlıkların geride bıraktıkları emanetler olarak korunması ve geleceğe aktarılması önemlidir. Tarihi çevreler diğer kentsel ve kırsal alanlardan farklı olarak değerlendirilmeli ve onlara has planlama süreçleri ile yönetilmeleri gerekmektedir. Kültürel miras özelliği taşıyan, kentsel kimliğin ve kentsel belleğin önemli bir parçası olarak tarihi mekânlar, geçmiş ile bugün, bugün ve gelecek arasında aidiyet duygusu yaratırken kişinin geçmiş kuşaklarla arasında ilişki kurmasını da sağlamaktadır. Bu doğrultuda tarihi çevrelerin geçmişine saygı duyarken geleceğe de öykünerek (Bridgwood ve Lennie, 2009 aktaran Bogenç ve Sabaz, 2019) bütüncül bir koruma anlayışıyla kullanma dengesi gözetilerek sürdürülebilmesi oldukça önemlidir.

Tarihi bir çevre kendisini yaratan dönemin sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziksel koşullarına bağlı olarak oluşmaktadır. Tarihi çevrenin korunmasında temel amaç ise tarihi çevreyi meydana getiren değerler bütünüünün korunarak geliştirilmesi ve yaşatılmasıdır (Ahunbay, 1999). Bu değerlerin yanında Drucker'ın de dediği gibi bir "çevrenin korunabilmesi için ekoloji ile ilgili yasalara da ihtiyaç vardır" (Drucker, 2004). Özetle tarihi bir çevrenin sürdürülebilirliğinden bahsedebilmek için sosyal, kültürel, ekonomik, fiziksel ve ekolojik olarak da sürdürülebilir olması gerekmektedir. Bu doğrultuda; tarihi çevrelerin zarar görmesinin ve sosyal, kültürel, ekonomik, fiziksel ve ekolojik açılardan sürdürülebilirlik

sorunsalı ile karşı karşıya kalmasının temel sebeplerinden biri de toplumların bu alanların öneminin farkında olmaması ve dolayısıyla gereken koruma bilincinin oluşmamasıdır. İlgili bilincin oluşmasında ulusal literatür (kitaplar, kitap bölümleri, lisansüstü tezler, makaleler, bildiriler vb.) oldukça önemlidir. Bu doğrultuda hem araştırmacıların kendi disiplinlerindeki gelişmeleri ve çalışmaların güncel seyrini takip edebilmeleri hem de ilgili konuda farkındalıkların artması açısından bibliyometrik araştırma türünden çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Bu çalışmada; bibliyometrik araştırma yapılarak tarihi çevrenin sürdürülebilirliği konusunda farkındalığın ne düzeyde olduğu sorgulanmış ve katkı sağlamak amaçlanmıştır. Ayrıca ilgili araştırmacıların kendi disiplinlerindeki gelişmeleri ve çalışmaların güncel seyrini takip edebilmelerini kolaylaştırmak hedeflenmiştir. Bibliyometrik çalışmalar, herhangi bir disiplindeki araştırmaların çeşitli özelliklerini niceliksel analizlere dayandırarak inceleyen bir araştırma yöntemi olup lisansüstü çalışmaların bibliyometrik yöntem ile incelenmesi gün geçtikçe kullanımı artan bir teknik olmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nin veri tabanında tarihi yapı çevrenin sürdürülebilirliği/sürekliliği ile ilgili olan lisansüstü tezleri taranarak bibliyometrik özelliklerini ortaya koymaktır.

Tablo 1. Kültürel miras ile ilgili bibliyometrik/sistemantik çalışmalara ilişkin literatür

	Çalışmanın Adı, Kaynak	Çalışmanın Amacı	Çalışmanın Taraması ve Kapsamı	İncelenen Ölçütler
Kültürel miras ile ilgili bibliyometrik Türde Yayınlanmış Olan Çalışmalar	Türkiye’de “Kültürel Miras” Konusunda Yapılan Tezlerin Bibliyometrik Analizi (Çelebi, Çiftsüren ve Dilek, 2020)	Kültürel miras konulu tezlerin bibliyometrik olarak analiz edilmesi	YÖK TEZ veri tabanı, tümünde taranarak 1990-2020 tarihlerinde 1406 tez incelenmiş.	Üniversite, enstitü, tezin türü, yayınlandığı yıl, yöntem, danışmanın unvanı, yazarın ve danışmanın cinsiyeti, sayfa sayısı
	Kültürel Miras Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi (Demiral ve Saatçi, 2019)	Kültürel miras konulu tezlerin bibliyometrik olarak incelenmesi	YÖK TEZ veri tabanı, 1999-2018 tarihlerinde taranarak 141 tez incelenmiş.	Üniversite, enstitü, tezin türü, yayınlandığı yıl, dil, anabilim dalı, konu, anahtar kelimeler, araştırma türleri, sayfa aralıkları, danışman unvanları
	Turizm Alanyazında Kültürel Mirasla İlgili Çalışmaların Bibliyometrik Profili (Toksöz ve Birdir, 2016)	Kültürel mirasla ilgili tezlerin bibliyometrik olarak incelenmesi	YÖK TEZ veri tabanı, 2006-2015 tarihlerinde taranarak 84 tez incelenmiş.	Üniversite, Enstitü, Tezin Türü, Yayınlandığı Yıl, Dil, Anabilim Dalı, Konu ve Alt Konular, Araştırma Yaklaşımları
	Going beyond Good Intentions for the Sustainable Conservation of Built Heritage: A Systematic Literature Review (Gonçalves vd., 2020)	İnsan davranışı, miras ve sürdürülebilirlik konularının keşimi üzerine sistemantik literatür taramasını sunmak	Web of Science veri tabanı, tümü (tez adı, özet, konu, dizin) olarak taranmış.	Veri toplama ve veri analizi teknikleri amaç, yöntem, aktörler ve miras türü
	Bu çalışmada ise; Tarihi yapı çevreye karşılık gelen “ kültürel miras, tarihi çevre, tarihi doku, tarihi alan ve kentsel sit ” olanlarında sürdürülebilirlik konulu tezler incelenmiştir.	Tarihi yapı çevrede sürdürülebilirlik/ süreklilik konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik olarak incelenmesi	YÖK TEZ veri tabanı, tümünde (tez adı, özet, konu, dizin) taranarak 24.05.2021 tarihine kadar olan tezler incelendi.	Tezin Hazırladığı Üniversite, Enstitü, Anabilim Dalı, Tezin Türü, Yılı, Dil, Erişim Durumu, Konu, Danışmanın Unvanı, Sayfa Sayısı, Anahtar Kelimeler, Araştırma Türü, Örnekleme ve dağılımı

Yapılan literatür taraması sonucunda; kültürel miras konulu tezlerin bibliyometrik profilini ortaya koyan (Çelebi, Çiftsüren ve Dilek 2020; Demiral ve Saatçi, 2019; Demiral ve Saatçi, 2019) ve inşa edilmiş mirasın, insan davranışı, miras ve sürdürülebilirlik konularının kesişimi üzerinden inceleyen bir sistematik literatür taramasına (Gonçalves vd., 2020) rastlanmış olup tarihi çevrelerin sürdürülebilirliği ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik özelliklerini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tablo 1’de kültürel miras ile ilgili yapılan sistematik literatür taraması ve bibliyometrik çalışmaların genel çerçevesini göstermek amacıyla listelenerek aktarılmıştır. Çalışmaların adı, kaynağı, amacı, çalışmalarda incelenen kaynakları taradığı veri tabanı ve bu taramanın kapsamı ile çalışmalarda incelenen ölçütler gibi değişkenler doğrultusunda yapılan çalışmalar incelenmiştir. Ayrıca incelenen değişkenler doğrusunda bu çalışmanın da özellikleri tabloya aktarılmıştır. Bibliyometrik çalışmaların standartlaşmış inceleme ölçütlerinin (tezin hazırlandığı üniversite, enstitü, tezin türü, anabilim dalı, yayınlandığı yıl, dil, erişim durumu, konu, danışmanın unvanı, sayfa sayısı, anahtar kelimeler, araştırma türü) yanı sıra lisansüstü tezlerin araştırma türlerinde uygulamalı olarak bir örneklem alan incelemesi mevcut olanların bu örneklemelerinin ülke ve il bazlı dağılımı inceleme ölçütleri arasındadır. Bu çalışmanın inceleme ölçütleri artırılarak ve içerik analizi gerçekleştirilerek devam ettirilmesi planlanmaktadır.

1. Koruma ve Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir kelimesinin kökleri Latince “subtenire” dayanmakta ve “tutmak” veya “aşağıdan desteklemek” anlamına gelmekte (Muscoe, 1995) ve genel anlamda sürdürülebilirlik kavramı “bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama yetisine zarar vermeden karşılamak” olarak tanımlanmaktadır (United Nations, 1982). Sürdürülebilirliğin birçok tanımı olsa da son yıllarda “gelecekte çalmama” üzerine inşa edilmiştir (Topkaraoğlu, 2021). Koruma kavramı ise; “tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli önlemleri almak” anlamına gelmektedir (Hasol, 1988).

Sürdürülebilirlik kavramının dünya gündemine dâhil edilmesi ilk olarak Birleşmiş Milletler’in Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1987 yılında yayınladığı “Ortak Geleceğimiz” adlı rapor aracılığı ile olmuştur. Bu rapor ile sürdürülebilirlik, “bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılayabilme hak ve olanaklarından ödün vermeksizin karşılamak ilkesi” olarak tanımlandığı ve ekonomik, ekolojik ve sosyal bileşenler ile kavramsallaştırıldığı söylenebilmektedir (WCED, 1987; Özcan, 2016).

Koruma nesnesi olarak “miras” ve “sürdürülebilirlik” kavramlarının revizyonu, iki kavram arasında birkaç ortak yönün bulunduğunu kanıtlamaktadır: her ikisi de geçmişten miras kalan, insanlar ve doğa arasındaki zaman içindeki etkileşimden kaynaklanan ve somut ve soyut öznitelikleri içeren ekosistemi içermekte ve daha iyi bir yaşam kalitesi sağlamaktadır. Ayrıca, iki kavram da ekosistemleri gelecek nesiller için korumak hedefini paylaştığı için koruma ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişki daha net hale gelmektedir. Koruma “geçmişten gelen kaynakları gelecek nesiller için korumaya” yani geçmişe odaklanırken sürdürülebilirlik ise bu kaynakların (geçmişten miras kalan) gelecek için değerini korurken şimdiki nesiller için faydalı olmasını sağlamaya” yani şimdikiye odaklanmaktadır. Bu iki kavramı birlikte kullanmak - sürdürülebilir koruma - sınırların genişlemesiyle sonuçlanmakta ve geçmişin mirasını, bugün için faydalarını ve gelecek için mirasını tanıyan dengeli bir değişim yönetimi olarak tanımlanmaktadır. Son olarak, bu çalışmanın sonuçları, sürdürülebilir koruma için göstergeler ve değerlere genişletilmiş bir odaklanma ile daha fazla araştırma üretmeye davet etmektedir. Bu nedenle, bu çalışma, mirasın korunmasında sağlam temellere dayanan kararlarda sürdürülebilirliği objektif olarak değerlendirmek için ortak bir dil oluşturma doğrultusunda bir basamak olarak kullanılabilir. (Gonçalves, Mateus, Silvestre ve Roders, 2019).

Gonçalves vd. (2019) "Contributions to a Revised Definition of Sustainable Conservation/Gözden Geçirilmiş Sürdürülebilir Koruma Tanımına Katkılar" adlı bildiri çalışmasında; ICOMOS, Birleşmiş Milletler gibi farklı kuruluşlar tarafından geliştirilen, güncel literatürün ve uluslararası referans belgelerinin incelemesine dayalı olarak, "miras" ve "sürdürülebilirlik" kavramının kesişme noktasında "sürdürülebilir korumanın" tanımına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu iki kavram arasındaki ilişkinin sistematik bir tanımı eksik olduğu belirtilmektedir. Bu makale, sürdürülebilir korumanın tanımına katkıda bulunmak için miras koruma ve sürdürülebilir yapı çevrenin tanımlarına ilişkin literatür ve uluslararası referans belgelerinin bir incelemesinin sonuçlarını sunmaktadır. İlhan Tekeli ise sürdürülebilirlik ve kentsel koruma ilişkisi hakkında; günümüz tarihi koruma anlayışının, geçmişini dondurmak değil; gelecek ile geçmiş arasındaki "sürekliliğinin" sağlanması anlamına geldiğinden bahsetmekte ve bu nedenle son yıllarda koruma kavramının yerine sürdürülebilirlik kavramının kullanılmaya başladığını belirtmektedir (Tekeli, 2009 aktaran Kaptanoğlu, 2014). Gonçalves ve arkadaşları (2019) ise bu kadar iç içe geçmiş iki kavram arasındaki ayrıma dikkat çekmekte ve korumada geçmişe odaklanılırken sürdürülebilirlikte ise şimdikiye odaklanıldığından bahsetmektedir.

Tarihi çevrelerin zarar görmesinin ve sürdürülebilirlik sorunsalı ile karşı karşıya kalmasının temel sebeplerinden biri de toplumların bu alanların önemini farkında olmaması ve dolayısıyla gereken koruma bilincinin oluşmamasıdır. Bu çalışma kapsamında koruma bilincinin ve farkındalığın ulusal literatürde ne düzeyde gündemde yer aldığı, lisansüstü tezlerin arşivlendiği Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi veri tabanı üzerinden sorgulanmıştır. Ulusal literatüre katkı sağlayan kitaplar, kitap bölümleri, makaleler, bildiriler vb. çalışmalar araştırmancının sınırlılıkları doğrultusunda kapsam dışı bırakılmıştır.

2. Yöntem

Lisansüstü tezler, belirli dönemlerde geniş kapsamlı olarak ele alınan araştırmalara katkı sağlayan önemli bilgi kaynakları arasındadır. Sürekli gelişim içerisinde olan bu kaynakların bibliyometrik yöntemlerle analiz edilmesi oldukça faydalıdır (Çıkrık, Yılmaz ve Toprak, 2019: 18). Bu doğrultuda dünya ve ülke gündeminde de oldukça söz edilen "tarihi çevrelerin sürdürülebilirliği" konusunun lisansüstü tezlerdeki bibliyografik durumu bu çalışmanın araştırma konusu olmuştur.

Çalışmada lisansüstü tezlerde incelenen ölçütler ve araştırma soruları:

1. Lisansüstü tezlerin türleri nedir ve dağılımı nasıldır?
2. Lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
3. Lisansüstü tezlerin erişilebilirlik durumu nasıldır?
4. Lisansüstü tezlerin yayın diline göre durumu?
5. Lisansüstü tez danışmanlarının unvanlarına göre dağılımları nasıldır?
6. Lisansüstü tezlerin sayfa sayılarına göre dağılımları ne şekildedir?
7. Lisansüstü tezlerin yayınlandığı üniversiteler hangileridir?
8. Lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımları nasıldır?
9. Lisansüstü tezlerin Anabilim dalına göre dağılımı nasıldır?
10. Lisansüstü tezlerin araştırma konularının dağılımları ne şekildedir?
11. Lisansüstü tezlerin araştırma türlerine göre dağılımı nasıldır?
12. Lisansüstü tezlerin anahtar kelimelerine göre dağılımı nasıldır?
13. Lisansüstü tezlerin örneklem alanlarının göre ülke bazlı dağılımı nasıldır?
14. Lisansüstü tezlerin örneklem alanlarının göre il bazlı dağılımı nasıldır?

Tablo 2. Lisansüstü tezlerin araştırma kapsamının belirleme diyagramı

YÖK TEZ	1. TANIMLAMA			2. AYIRMA					3. SEÇİM YAPMA		
	Tarihi Yapılı Çevre	Tarama (Tümünde "içinde geçsin" şeklinde tarandı)	Veri (Tüm)	Tarama (“Tümünde” "içinde geçsin" şeklinde tarandı)	Veri (Tüm)	Veri (Tüm)	Veri (Tüm)	Ayrıştırma (Çakışanların çıkarılmış hali)	Ayrıştırma (İlgisizlerin çıkarılmış hali)	Veri (Tüm)	
I. AŞAMA	1. Kültürel Miras	1632	3100	Sürdürülebilir*	243	471	858	609	188	468	
	2. Tarihi Çevre	444			82				52		
	3. Tarihi Doku	443			67				33		
	4. Tarihi Alan	308			21				5		
	5. Kentsel Sit	273			58				20		
II. AŞAMA	1. Kültürel Miras	1632	3100	Süreklilik*	172	387	858	609	76	468	
	2. Tarihi Çevre	444			81				49		
	3. Tarihi Doku	443			67				24		
	4. Tarihi Alan	308			27				8		
	5. Kentsel Sit	273			40				13		

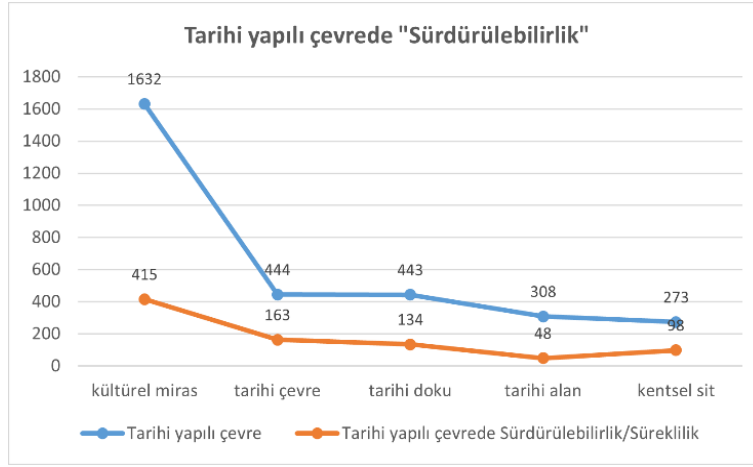
Çalışmada incelenecek olan lisansüstü tezlerin belirlenmesinde; tarihi yapıları çevreye karşılık gelen “kültürel miras, tarihi çevre, tarihi doku, tarihi alan ve kentsel sit” anahtar kelimeleri “sürdürülebilir*” ve süreklilik* kavramları ile iki aşamalı (I. aşama sürdürülebilirlik ve II. aşama süreklilik) ve üç adımlı (1. adım tanımlama, 2. adım ayırma ve 3. adım seçim yapma) bir süreç izlenmiştir.

Birinci adım olan tanımlamada tarihi yapıları çevreye karşılık gelen “kültürel miras”, “tarihi çevre”, “tarihi doku”, “tarihi alan” ve kentsel sit” olmak üzere 5 ana anahtar kelime belirlenerek ulusal tez merkezinde tümünde (tez adı, özet, konu, dizin) taranarak toplam 3100 teze ulaşılmıştır. Çalışmada birinci aşamasında ise; tarihi yapıları çevrenin sürdürülebilirliği konusu “kültürel miras ve sürdürülebilir”, “tarihi çevre ve sürdürülebilir”, “tarihi doku ve sürdürülebilir”, “tarihi alan ve sürdürülebilir” ve “kentsel sit ve sürdürülebilir” gelişmiş arama tümü (tez adı, özet, konu, dizin) şeklinde sözdizimleri kullanılarak yapılan arama ile 471 sonuca ulaşılmıştır. Çalışmada ikinci aşamasında ise tarihi yapıları çevrenin sürekliliği “kültürel miras ve süreklilik”, “tarihi çevre ve süreklilik”, “tarihi doku ve süreklilik”, “tarihi alan ve süreklilik” ve “kentsel sit ve süreklilik” gelişmiş arama tümü (tez adı, özet, konu, dizin) şeklinde sözdizimleri kullanılarak yapılan arama ile 387 sonuca ulaşılmıştır. Bu iki aşamalı tarama sonucunda yinelemeler ve bu araştırmanın kapsamı dışında değerlendirilen yayınlar elenmiş ve ulaşılan toplam 858 tez içinde çakışan tezler tespit edilerek ayrıştırılması sonucunda tez sayısı 609 değerine inmiştir. Bu işlem ile birlikte araştırmanın ikinci adımı olan ayırma süreci tamamlanmıştır.

Çalışmanın son adımı olan seçim yapmada ise ulaşılan 609 tez arasında; tarihi bina veya tarihi bina grupları gibi inşa edilmiş miras kavramıyla anlamsal olarak ilişkili ifadelerden bahsedilmeyen gastronomi, koku vb. somut olmayan kültürel miras içeren tezler ile inşa edilmiş yapıları çevre konularının yer almadığı çalışmalar vb. seçim yapma aracılığı ile ayrıştırılmıştır. Bu üç adım sonucunda incelenen toplam tez sayısı 468 olarak belirlenmiştir.

3. Bulgular

Türkiye’de tarihi yapıları çevre ve tarihi yapıları çevrenin sürdürülebilirliği/ sürekliliği ile ilgili yayınlanan lisansüstü tezlerin dağılımı Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Lisansüstü tezlerde tarihi yapılı çevrede sürdürülebilirlik/süreklilik

Şekil 1 incelendiğinde tarihi yapılı çevre konulu (kültürel miras, tarihi çevre, tarihi doku, tarihi alan ve kentsel sit) tezlerin sürdürülebilirlik ve süreklilik konularının yer aldığı tezler olarak ayrıştırılması sonucunda en yüksek farkın "kültürel miras" konulu tezler (1632) ile "kültürel mirasın sürdürülebilirliği /sürekliliği" ile ilgili tezler (415) arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Tezlerin türüne ilişkin bulgular

Tezin Türü	Sayı	Yüzde
Yüksek Lisans (YL)	379	81
Doktora (DR)	87	18,6
Sanatta Yeterlilik	2	0,4
Toplam	468	100

Araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezlerin tez türüne göre dağılımı incelendiğine 379 tezin %81'i yüksek lisans tezi, %18,6'sı doktora tezi ve %0,4'ü ise sanatta yeterlilik tezi olduğu tespit edilmiştir. Tarihi çevrede sürdürülebilirlik içeren tezlerin daha çok yüksek lisans düzeyinde olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Şekil 2. Tezlerin yıllara göre dağılım grafiği

Tablo 3. Tezlerin yıllara göre dağılımı

Yıllar	Sayı	Yüzde	Yıllar	Sayı	Yüzde
2021	7	1,50	2005	7	1,50
2020	42	8,97	2004	6	1,28
2019	96	20,51	2003	1	0,21
2018	39	8,33	2002	6	1,28
2017	20	4,27	2001	6	1,28
2016	32	6,84	2000	8	1,71
2015	25	5,34	1998	4	1,07
2014	19	4,06	1999	5	1,28
2013	13	2,78	1997	6	1,28
2012	18	3,85	1996	6	1,07
2011	19	4,06	1995	5	0,43
2010	24	5,13	1994	2	0,43
2009	15	3,21	1993	2	0,21
2008	10	2,14	1992	1	0,21
2007	7	1,50	1990	1	1,28
2006	16	3,42	Toplam	468	100

Tablo 3 incelendiğinde tarihi yapılı çevrenin sürdürülebilirliği/ sürekliliği konusunda 468 lisansüstü tez hazırlandığı ve bu konuda en çok tezin 2019 yılında yayınlandığı tespit edilmiştir. 24.05.2021 tarihine kadar Türkiye’de 2021 yılında 7, 2020 yılında 42, 2019 yılında 96, 2018 yılında 39, 2017 yılında 20, 2016 yılında 32, 2015 yılında 25, 2014 yılında 19, 2013 yılında 13, 2012 yılında 18, 2011 yılında 19, 2010 yılında 24, 2009 yılında 15, 2008 yılında 10, 2007 yılında 7, 2006 yılında 16, 2005 yılında 7, 2004 yılında 6, 2003 yılında 1, 2002 yılında 6, 2001 yılında 6, 2000 yılında 8, 1998 yılında 4, 1999 yılında 5, 1997 yılında 6, 1996 yılında 6, 1995 yılında 5, 1994 yılında 2, 1993 yılında 2, 1992 yılında 1 ve 1990 yılında 1 tez çalışması yayınlanmıştır (Şekil 2). Tezlerin yıllara göre dağılım grafiği incelendiğinde ise ortalama olarak artan bir grafik eğimi görüntülenmektedir. Son yıllarda konu ile ilgili artan lisansüstü tezler 2019 yılında en üst sayıya ulaşmış ve daha sonrasında azalan bir durum tespit edilmiştir.

Tablo 4. Tezlerin Yayın Diline Göre Dağılımı

Tezin Dili	Sayı	Yüzde
Türkçe	412	88
İngilizce	56	12
Toplam	468	100

Tarihi yapılı çevrede sürdürülebilirlik içerikli 468 lisansüstü tezin yayın diline göre dağılımı incelendiğinde; 412’sinin (%88) Türkçe ve 56’sının (%12) İngilizce dilinde yayınlandığı belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 5. Tezlerin Erişim Durumuna Göre Dağılımı

Erişim Durumu	Sayı	Yüzde
YÖK Tez Merkezi Üzerinden Erişilebilir	418	89,3
TÜBESS Üzerinden Erişilebilir	49	10,5
Yazar Tarafından Kısıtlı	1	0,2
Toplam	468	100

Türkiye’de tarihi yapıları çevrenin sürdürülebilirliği/sürekliliği ile ilgili yayınlanan lisansüstü tezlerin araştırma türlerine göre dağılımı Tablo 5’de gösterilmiştir. Tablo 5 incelendiğinde araştırılan 468 lisansüstü tezin; 418’inin (%89,3) YÖK tez merkezi üzerinden erişilebilir, 49’unun (%10,5) TÜBESS üzerinden erişilebilir ve 1’inin yazar tarafından 8 Ağustos 2021 tarihine kadar kısıtlı erişim durumuna sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Tezlerin Danışman Unvanlarına Göre Dağılımı

Unvan	Sayı	Yüzde
Prof. Dr.	207	44,2
Doç. Dr.	123	26,3
Dr. Öğr. Üyesi	34	7,3
Yrd. Doç.	94	20,1
Dr.	6	1,3
Öğr. Gör.	1	0,2
Belirsiz	3	0,6
Toplam	468	100

Ulusal anlamda tarihi çevrelerin sürdürülebilirliği ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin danışman unvanlarına ilişkin bulgular Tablo 6’da aktarılmıştır. Tablo 6 incelendiğinde incelenen lisansüstü tezlerin danışman unvanlarına göre; profesör unvanında 207 tez (%44,2), doçent unvanında 123 tez (%26,3), doktor öğretim üyesi unvanında 34 tez (%7,3), yardımcı doçent unvanında 94 tez (%20,1), doktor unvanında 6 tez (%1,3), öğretim görevlisi unvanında 1 tez (%0,2) ve unvanı belirsiz olan 3 tez (%0,6) olarak dağılım göstermektedir. Tezler sayfa sayılarına göre incelendiğine ise 1-100 sayfa aralıklarında 15 tez (%3,2), 101-200 sayfa aralıklarında 245 tez (%52,4), 201-300 sayfa aralıklarında 108 tez (%23,1), 301-400 sayfa aralıklarında 59 tez (%12,6), 401-500 sayfa aralıklarında 19 tez (%4,1), 501-600 sayfa aralıklarında 17 tez (%3,6), 600-750 sayfa aralıklarında 3 tez (%0,6), 701-800 sayfa aralıklarında 1 tez (%0,2) ve 1053 sayfa 1 tez (%0,2) tespit edilmiştir. Bu bulgular sonucunda incelenen lisansüstü tezlerin çoğunun 101-400 sayfa aralığında (%88) olduğu söylenebilir (Tablo 7).

Tablo 7. Tezlerin Sayfa Sayılarına Göre Dağılımı

Sayfa Sayısı	Sayı	Yüzde
1-100	15	3,2
101-200	245	52,4
201-300	108	23,1
301-400	59	12,6
401-500	19	4,1
501-600	17	3,6
600-800	4	0,8
1053	1	0,2
Toplam	468	100

Türkiye’de tarihi yapıları çevrenin sürdürülebilirliği/sürekliliği ile ilgili yayınlanan lisansüstü tezlerin yayınlandığı üniversitelere göre dağılımı Tablo 8’de aktarılmıştır. Buna göre konu ile ilgili 69 üniversitede lisansüstü tez yayınlandığı tespit edilmiştir.

Tablo 8. Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite Adı	Sayı	%	Üniversite Adı	Sayı	%
İstanbul Teknik	68	14,5	Konya Teknik	2	0,4
Mimar Sinan	54	11,5	Namık Kemal	2	0,4
			Alanya Hamdullah Emin		0,2
Yıldız Teknik	45	9,6	Paşa	1	
Orta Doğu Teknik	39	8,3	Atılım	1	0,2
Gazi	34	7,3	Bahçeşehir	1	0,2
Dokuz Eylül	32	6,8	Balıkesir	1	0,2
Ankara	19	4,1	Bilecik Şeyh Edebali	1	0,2
Süleyman Demirel	15	3,2	Dumlupınar	1	0,2
Selçuk	12	2,6	Eskişehir Teknik	1	0,2
Karadeniz Teknik	10	2,1	Gebze Teknik	1	0,2
Bartın	9	1,9	Gediz	1	0,2
Hacettepe	9	1,9	Harran	1	0,2
İstanbul	7	1,5	Işık	1	0,2
Karabük	6	1,3	İhsan Doğramacı Bilkent	1	0,2
Necmettin Erbakan	6	1,3	İstanbul Arel	1	0,2
Trakya	6	1,3	İstanbul Aydın	1	0,2
Akdeniz	5	1,1	İstanbul Okan	1	0,2
Fatih Sultan Mehmet	5	1,1	İstanbul Sabahattin Zaim	1	0,2
Erciyes	4	0,9	İzmir Ekonomi	1	0,2
Hasan Kalyoncu	4	0,9	Kafkas	1	0,2
İzmir Yüksek Teknoloji	4	0,9	Kırşehir Ahi Evran	1	0,2
Kocaeli	4	0,9	Maltepe	1	0,2
Pamukkale	4	0,9	Marmara	1	0,2
Anadolu	3	0,6	Mersin	1	0,2
Atatürk	3	0,6	Muğla Sıtkı Koçman	1	0,2
Bursa Uludağ	3	0,6	Okan	1	0,2
Dicle	3	0,6	Ondokuz Mayıs	1	0,2
İstanbul Kültür	3	0,6	Ordu	1	0,2
Koç	3	0,6	Sabancı	1	0,2
Van Yüzüncü Yıl	3	0,6	Tekirdağ Namık Kemal	1	0,2
Afyon Kocatepe	2	0,4	Tokat Gaziosmanpaşa	1	0,2
Boğaziçi	2	0,4	Uludağ	1	0,2
Çanakkale Onsekiz					0,2
Mart	2	0,4	Yaşar	1	
Çukurova	2	0,4	Zonguldak Karaelmas	1	0,2
İzmir Katip Çelebi	2	0,4			
			Toplam	468	

Tarihi yapılı çevrenin sürdürülebilirliği içerikli en çok tezin yapıldığı üniversiteleri arasında ilk sırada İstanbul Teknik Üniversitesi (68 tez, %14,5), ikinci sırada Mimar Sinan Üniversitesi (54 tez, %11,5), üçüncü sırada Yıldız Teknik Üniversitesi (45 tez, %9,6), dördüncü sırada Orta Doğu Teknik Üniversitesi (39 tez, %8,3), beşinci sırada Gazi Üniversitesi (37 tez, %7,3) ve altıncı sırada Dokuz Eylül üniversitesi (32 tez, %6,8) yer almaktadır. Daha sonra sırasıyla Ankara Üniversitesi (19 tez, %4,1), Süleyman Demirel Üniversitesi (15 tez, %3,1), Selçuk Üniversitesi (12 tez, %3,1), Karadeniz Teknik üniversitesi (10 tez, %2,1), Bartın Üniversitesi (9 tez, %1,9), Hacettepe Üniversitesi (9 tez, %1,9) olmak üzere üniversite sıralaması devam etmektedir.

Tablo 9. Tezlerin Enstitülerine Göre Dağılımı

Enstitü	Sayı	Yüzde
Fen Bilimleri Enstitüsü	390	83,3
Sosyal Bilimler Enstitüsü	56	12,0
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	10	2,1
Güzel Sanatlar Enstitüsü	6	1,3
Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü	3	0,6
Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü	1	0,2
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	1	0,2
Arkeoloji Enstitüsü	1	0,2
Toplam	468	100

Türkiye’de tarihi yapıları çevrenin sürdürülebilirliği/sürekliliği ile ilgili yayınlanan lisansüstü tezlerin yayınlandığı enstitülere göre dağılımı Tablo 9’da aktarılmıştır. Tablo 9 incelendiğinde en çok tezin Fen Bilimleri Enstitüsü’nde (390 tez, %83,3) yer aldığı tespit edilmiştir. Daha sonra sırasıyla; Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde ise 56 tez (%12), Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nde 10 tez (%2,1), Güzel Sanatlar Enstitüsü’nde 6 tez (%1,3), Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü’nde 3 tez (%0,6), Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 1 tez (%0,2), Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde 1 tez (%0,2) ve Arkeoloji Enstitüsü 1 tez (%0,2) bulunmaktadır.

Tablo 10. Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Anabilim Dalı	Sayı	Yüzde	Anabilim Dalı	Sayı	Yüzde
Mimarlık Ana Bilim Dalı	215	45,9	Kentsel Politika Plan. ve Yerel Yönetimler ABD	2	0,4
Şehir ve Bölge Planlama ABD	80	17,1	Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım ABD	2	0,4
Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı	50	10,7	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD	2	0,4
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı ABD	20	4,2	Sosyal Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı	2	0,4
Restorasyon Ana Bilim Dalı	12	2,6	Anadolu Medeniyetleri ve Kültürel Miras Yön. ABD	1	0,2
Kentsel Tasarım Ana Bilim Dalı	10	2,1	Bilgi ve Belge Yönetimi Ana Bilim Dalı	1	0,2
Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı	10	2,1	Arkeoloji ve Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı	1	0,2
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı	7	1,5	Bina Bilgisi Ana Bilim Dalı	1	0,2
Coğrafya Ana Bilim Dalı	7	1,5	Ekoturizm Ana Bilim Dalı	1	0,2
Arkeoloji Ana Bilim Dalı	5	1,1	Enerji Mühendisliği	1	0,2
Kültürel Mirası Koruma ABD	5	1,1	Grafik Ana Sanat Dalı	1	0,2
Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi	2	0,4	İşletme Ana Bilim Dalı	1	0,2
Arkeoloji ve Sanat Tarihi ABD	2	0,4	Jeodezi ve Coğrafi Bilgi Teknolojileri	1	0,2
Bilgi ve Belge Yönetimi ABD	2	0,4	Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı	1	0,2
Bilişim Ana Bilim Dalı	2	0,4	Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi	1	0,2
Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı	2	0,4	Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi ABD	1	0,2
Gayrimenkul Geliştirme ABD	2	0,4	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi ABD	1	0,2
Harita Mühendisliği Ana Bilim Dalı	2	0,4	Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı	1	0,2
İstanbul Araştırmaları ABD	2	0,4	Sürdürülebilir Turizm Yönetimi	1	0,2
Disiplinlerarası Ana Bilim Dalı	2	0,4	Yapı Mühendisliği Ana Bilim Dalı	1	0,2
Kentsel Yenileme Ana Bilim Dalı	2	0,4	Yerleşim Arkeolojisi Ana Bilim Dalı	1	0,2
Tarih Ana Bilim Dalı	2	0,4	Toplam	468	100

İncelenen tezlerin bağlı bulunduğu Anabilim dallarına göre dağılımı Tablo 10’da verilmiştir. Araştırılan konunun 43 farklı anabilim dalında çalışıldığı tespit edilmiştir. Tarihi yapılı çevrenin sürdürülebilirliği içerikli en çok tezin yapıldığı Anabilim dalları arasında ilk sırada Mimarlık Anabilim Dalı (215 tez, %45,9) ikinci sırada Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı (80 tez, %17,1) üçüncü sırada Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı (50 tez, %10,7) dördüncü sırada İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Ana Bilim Dalı (20 tez, %4, 2) ve beşinci sırada Restorasyon Ana Bilim Dalı (12 tez, %2,6) yer almaktadır. Daha sonra sırasıyla Kentsel Tasarım Ana Bilim Dalı (10 tez, %2,1), Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı (10 tez, %2,1), Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı (7 tez, %1,5), Coğrafya Ana Bilim Dalı (7 tez, %1,5), Arkeoloji Ana Bilim Dalı (5 tez, %1,1), Kültürel Mirası Koruma Ana Bilim Dalı (5 tez, %1,1) gibi Anabilim dalları bulunmaktadır.

Tablo 11. Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

Tezlerin Konusu	Sayı	Yüzde
Mimarlık	242	51,71
Şehircilik ve Bölge Planlama	82	17,52
Peyzaj Mimarlığı	48	10,26
Arkeoloji	20	4,27
Kamu Yönetimi	15	3,21
Turizm	13	2,78
İç Mimari ve Dekorasyon	11	2,35
Coğrafya	8	1,71
Sanat Tarihi	7	1,50
Bilgi ve Belge Yönetimi	3	0,64
Jeodezi ve Fotogrametri	3	0,64
Sosyoloji	3	0,64
Hukuk	2	0,43
Tarih	2	0,43
Eğitim ve Öğretim	1	0,21
Enerji	1	0,21
Güzel Sanatlar	1	0,21
İnşaat Mühendisliği	1	0,21
Jeoloji Mühendisliği	1	0,21
Mühendislik Bilimleri	1	0,21
Müzecilik	1	0,21
Ormancılık ve Orman Mühendisliği	1	0,21
Siyasal Bilimler	1	0,21
Toplam	468	100

Taranan lisansüstü tezlerin konuları cinsinden dağılımı Tablo 11’de aktarılmıştır. Buna göre tarihi çevrede sürdürülebilirlik ile ilgili yapılan tezlerin %51,71’lik kısmının (242 tez) Mimarlık Anabilim Dalında hazırlandığı görülmektedir. Daha sonra sırasıyla; Şehircilik ve Bölge Planlama (82 tez %17,52), Peyzaj Mimarlığı (48 tez %10,26), Arkeoloji (20 tez %4,27) Kamu Yönetimi (15 tez, %3,21), Turizm (13 tez, %2,78), İç Mimari ve Dekorasyon (11 tez %2,35), Coğrafya (8 tez, 1,71) ve Sanat Tarihi (7 tez %1,50) gibi konular yer almaktadır.

Türkiye’de tarihi yapılı çevrenin sürdürülebilirliği/sürekliliği ile ilgili yayınlanan lisansüstü tezler iki araştırma türü dikkate alınarak incelenmiş ve araştırma türlerine göre dağılımı Tablo 12’de aktarılmıştır. İncelenen tezlerin araştırma türleri uygulamalı araştırma türü (saha çalışması, literatürden örnek analizi, uygulamalı öneri geliştirenler vb.) ve kavramsal araştırma türü (literatür, değerlendirme, kavramsal öneri geliştirme) olarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 12. Tezlerin Araştırma Türüne Göre Dağılımı

Araştırma Türü	Yüksek Lisans	Doktora	Sanatta Yeter.	Toplam	Yüzde
Uygulamalı	352	77	-	429	92
Kavramsal	27	10	2	39	8
Toplam	379	87	2	468	100

Tablo 12 incelendiğinde; 379 yüksek lisans tezinin 352'si (%93) uygulamalı, 27'si (%7) kavramsal, 87 doktora tezinin 77'si (%89) uygulamalı, 10'u (%11) kavramsal ve 2 sanatta yeterlilik tezinin 2'sinin de kavramsal olmak üzere 429 tezin (%92) uygulamalı araştırma türünü ve 39 tezin (%8) kavramsal araştırma türünü kullandığı tespit edilmiştir. Bu bulgular sonucunda incelenen lisansüstü tezlerde uygulamalı araştırma türünün daha çok kullanıldığı ve kavramsal araştırmaların çok az olduğu görülmektedir.

Tablo 13. Tezlerde Anahtar Kelimelerin Durumuna Göre Dağılımı

Anahtar Kelime Durumu	Sayı	Yüzde
Mevcut	348	74%
Mevcut Değil	88	19%
Belirsiz	32	7%
Toplam	468	100

Tablo 13'te incelenen lisansüstü tezlerin anahtar kelimelerin mevcut olup olmadığına dair bir dağılım yer almaktadır. Buna göre; 468 lisansüstü tezin %74'ünde (348 tez) anahtar kelime mevcut, %19'unda (88 tez) anahtar kelime mevcut değil ve %7'sinde (32 tez) anahtar kelimenin mevcut olup olmadığının belirsiz olduğu sonucuna varılmıştır. Bu belirsizlik 32 tezin TÜBESS üzerinden erişilebilir tezler olması ve YÖK ulusal tez merkezi özet bölümünden anahtar kelimelerine erişilememesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 14. YÖK ulusal tez merkezinden erişilemeyen tezlerin anahtar kelimelerin ulaşılma durumu dağılımı

YÖK tez veri tabanından erişilemeyen tezler	Anahtar Kelime Durumu	Erişim Sayı	Yüzde
TÜBESS Üzerinden Erişilebilir Tezler	Özet Üzerinden Erişilebilen Anahtar Kelimeler	17	34
	Özet Üzerinden Erişilemeyen Anahtar Kelimeler	32	64
Yazar Tarafından Kısıtlı Tezler	Özet Üzerinden Erişilebilen Anahtar Kelimeler	1	2
	Toplam	50	100

Tablo 14'de incelenen lisansüstü tezlerde YÖK ulusal tez merkezinden erişilemeyen tezlerin anahtar kelimelerin ulaşılma durumu dair veriler aktarılmıştır. TÜBESS üzerinden erişilebilir tezlerin 17'sinin (%34) YÖK ulusal tez merkezi özet bölümünden anahtar kelimelerine erişilebildiği, 32'sinin (%64) YÖK ulusal tez merkezi özet bölümünden anahtar kelimelerine erişilemediği ve yazar tarafından kısıtlı olan 1 tezin (%2) YÖK ulusal tez merkezi özet bölümünden anahtar kelimelerine erişilebildiği tespit edilmiştir. Tablo 15'da ise tarihi çevrede sürdürülebilirlik içerikli incelenen tezlerin anahtar kelimesi mevcut olan 348 tezdeki anahtar kelimelerin dağılımı yer almaktadır.

Tablo 15 incelendiğinde anahtar kelime mevcut olan 348 tezde toplam 1812 tane anahtar kelime tespit edilmiş ve 850 tane anahtar kelimenin bir kez kullanıldığı, 212 tane anahtar kelime ise birden fazla kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Birden fazla kullanılan anahtar kelimelerin oldukça fazla olmasından dolayı dağılımı tabloda verilmiştir. Lisansüstü tezlerde anahtar kelime olarak; “Koruma” 93 kez, “Kültürel miras” 51 kez, “Tarihi çevre” 44 kez, “Sürdürülebilirlik” 38 kez, “Kentsel koruma” 30 kez, “Restorasyon” 18 kez, “Turizm” 18 kez, “Kent”, “Yeniden işlevlendirme” ve “Kentsel Tasarım” 12 kez kullanılmıştır.

Şekil 3. Tezlerde Kullanılan Anahtar Kelimelerin Kelime Bulutu Gösterimi

Şekil 3’te tarihi çevrede sürdürülebilirlik içerikli hazırlanan lisansüstü tezlerin anahtar kelimesi mevcut olan 348 tezdeki anahtar kelimelerin dağılımı kelime bulutu olarak gösterilmiştir. Tarihi çevrede sürdürülebilirlik içerikli incelenen tezlerde en yoğun olarak kullanılan kelimenin “koruma” olduğu görülmektedir. Bu durum İlhan Tekeli’nin (2009) de belirttiği gibi “koruma” kavramının yerine “sürdürülebilirlik” kavramının son yıllarda kullanılmaya başlanması ile ilişkilendirilebilir. Tarihi çevrelerde önceleri sürdürülebilirlik kavramının yerine de koruma kavramını kullanılması söz konusudur.

Tablo 15. Tezlerde kullanılan anahtar kelimelerin dağılımı

Kullanılan Anahtar Kelimeler	Sıklık
Koruma	93
Kültürel Miras	51
Tarihi Çevre	44
Sürdürülebilirlik	38
Kentsel Koruma	30
Restorasyon	18
Turizm	13
Kent, Yeniden İşlevlendirme, Kentsel Tasarım	12
Kültürel Peyzaj	11
Alan Yönetimi, Kent Kimliği, Sürdürülebilir Turizm, Tarihi Çevre Koruma	10
Endüstri Mirası	9
Değişim, Geleneksel Konut, Yönetim Planı, Tarihi Doku	8
Kentsel Sit, Kentsel Sit Alanı, Kentsel Yenileme, Kültür, Kültürel Miras Yönetimi	7
Arkeolojik Sit, Antalya, Bergama, Çevre, Yenileme, Kimlik, Sürdürülebilir Kalkınma, Tarihi Kent, Yenileme.	6
Arkeopark, İstanbul, Kaleiçi, Kentsel Dönüşüm, Kentsel Kimlik, Kültür Mirası, Peyzaj Mimarlığı, Tarihi Kent Merkezi, Yeniden Kullanım.	5

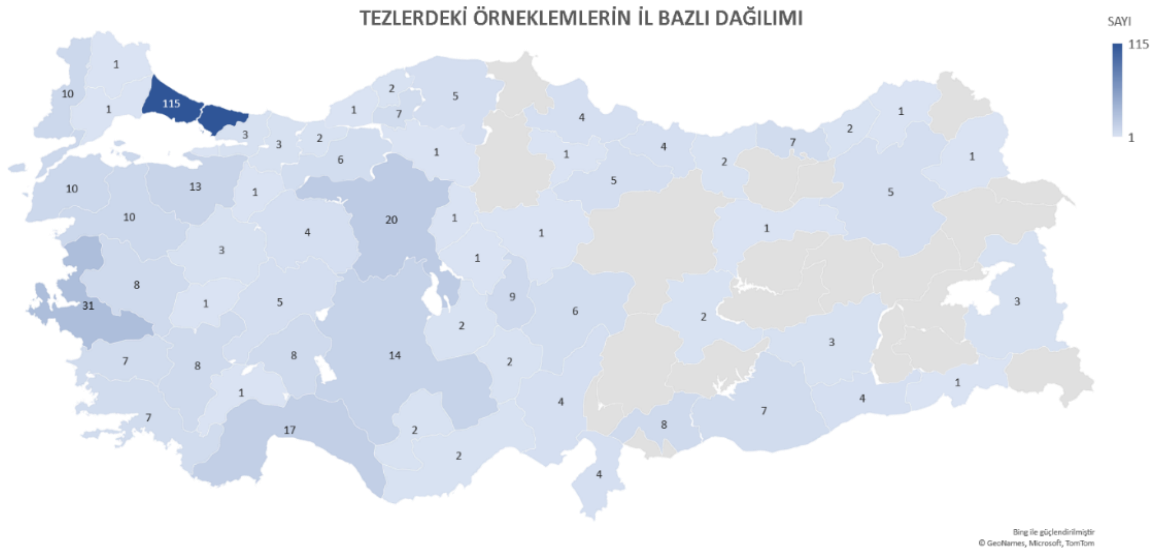
Tablo 15 (devamı). Tezlerde kullanılan anahtar kelimelerin dağılımı

Bağlam, Dünya Mirası, Ekoturizm, Farkındalık, Geleneksel Mimari, Kent Dokusu, Konya, Koruma Sorunları, Kültür Varlıkları, Mekân, Mimari Tasarım, Safranbolu Somut Olmayan Kültürel Miras, Sürdürülebilir Kentsel Koruma, Şanlıurfa, Unesco.	4
Afyonkarahisar, Alan Yönetim Planı, Amasya, Arkeolojik Park, Belgeleme, Bütünleşik Koruma, Değer, Dönüşüm, Edirne, Gaziantep, Geleneksel Doku, Geliştirme, Hafıza, Haliç, Isparta, Kent İmgesi, Kent Planlama, Kentsel Arkeoloji, Kırsal Mimari Miras, Konut, Koruma Mevzuatı, Koruma Planlaması, Kültür Turizmi, Kültürel Mirasın Korunması, Kültürel Rota, Kültürel Süreklilik, Kültürel Turizm, Medrese, Meydan, Mimari Miras, Özgünlük, Peyzaj Planlama, Peyzaj Tasarımı, Restitüsyon, Rölöve, Savunma Yapıları, Sille, Sosyal Sürdürülebilirlik, Sunum, Sürdürülebilir Koruma, Sürdürülebilir Kültürel Miras, Tarihi Kentler, Tarihi Kentsel Peyzaj, Tarihi Yapı, Tokat, Yaşam Kalitesi, Yerel Kalkınma, Yorumlama.	3
Açık Hava Müzesi, Açık ve Yeşil Alan, Amasra, Antakya, Arkeolojik Alan Yönetimi, Arkeolojik Miras, Arkeolojik Sit Alanı, Attouda, Ayvalık, Baraj, Bizans Kültür Mirası, Bursa, Cami, Canlandırma, Çanakkale, Denizli, Dijital Koruma, Dijitalleştirme, Doğal Çevre, Ekoloji, Ekolojik Tasarım, Erzurum Tabya Yapıları, Eyüp, Fener, Galata, Geleneksel Konut Dokusu, GZFT, Hamam, Hamamönü, Han, Hisar, İklim Değişikliği, İşlevlendirme, Kapadokya, Kemeraltı, Kent Merkezi, Kentleşme, Kentsel Arkeolojik Sit, Kentsel Bellek, Kentsel Değişim, Kentsel Kültürel Miras, Kentsel Yaşam Kalitesi, Kırsal Mimari, Kırsal Miras, Kırsal Turizm, Kilise, Konak, Koruma Amaçlı İmar Planı, Koruma Süreci, Koruma Tarihi, Koruma Yöntemleri, Kuşadası, Kültür Merkezi, Kültür Varlığı, Kültürel Miras Değerleri, Kültürel Sürdürülebilirlik, Mardin, Mimarlık, Miras Yönetimi, Modelleme, Modernleşme, Morfoloji, Muğla, Onarım, Osmanlı Şehri, Piazza Navona, Planlama, Rekreasyon, Risk Analizi, Risk Yönetimi, Roma, Rumkale, Savaş, SEKA, Sit Alanı, Sivil Mimari, Sivil Mimarlık, Somut Kültürel Miras, Somut Ve Somut Olmayan Kültürel Miras, Sosyokültürel Sürdürülebilirlik, Su Yapıları, Sürdürülebilir Mimarlık, Süreklilik, Tabya Mimarisi, Taraklı, Tarihçe, Tarihi Çevrede Tasarım, Tarihi Kent Dokusu, Tarihi Kentsel Doku, Tarihi Ticaret Merkezi, Tarihsel Çevre, Tarihsel Süreklilik, Tasarım, Taşıma Kapasitesi, Toplumsal Bellek, Toplumsal Farkındalık, Turizm Mimarisi, Vakıf, Vezirköprü, Yaşama Kültürü, Yeni Yapı, Yeniden Kullanıma Adaptasyon, Yerel Konut, Yerinde Koruma, 3B Modelleme.	2

Araştırılan lisansüstü tezlerde incelenen örneklemelerin il bazlı dağılımları incelendiğinde alan çalışması olarak en çok çalışılan örneklem ilin %27,3'lük oranla İstanbul olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla; İzmir (%7,3), Ankara (%4,7), Antalya (%4,0), Konya (%3,3), Bursa (%3,1), Balıkesir (%2,4) ve Çanakkale (%2,4) gibi iller yer almaktadır (Şekil 4).

Tablo 16. Tezlerin örneklem alanlarının il bazlı dağılımı

İl	Sayı	%	İl	Sayı	%	İl	Sayı	%
İstanbul	115	27,3	Afyonkarahisar	5	1,2	Kırıkkale	2	0,5
İzmir	31	7,3	Erzurum	5	1,2	Malatya	2	0,5
Ankara	20	4,7	Kastamonu	5	1,2	Mersin	2	0,5
Antalya	17	4,0	Tokat	5	1,2	Niğde	2	0,5
Konya	14	3,3	Adana	4	0,9	Rize	2	0,5
Bursa	13	3,1	Eskişehir	4	0,9	Amasya	1	0,2
Balıkesir	10	2,4	Hatay	4	0,9	Artvin	1	0,2
Çanakkale	10	2,4	Mardin	4	0,9	Bilecik	1	0,2
Edirne	10	2,4	Ordu	4	0,9	Burdur	1	0,2
Nevşehir	9	2,1	Samsun	4	0,9	Çankırı	1	0,2
Denizli	8	1,9	Diyarbakır	3	0,7	Erzincan	1	0,2
Gaziantep	8	1,9	Kocaeli	3	3,0	Kars	1	0,2
Isparta	8	1,9	Kütahya	3	3,0	Kırklareli	1	0,2
Manisa	8	1,9	Sakarya	3	3,0	Kırşehir	1	0,2
Aydın	7	1,7	Van	3	3,0	Şırnak	1	0,2
Karabük	7	1,7	Aksaray	2	0,5	Tekirdağ	1	0,2
Muğla	7	1,7	Bartın	2	0,5	Uşak	1	0,2
Şanlıurfa	7	1,7	Düzce	2	0,5	Yalova	1	0,2
Trabzon	7	1,7	Giresun	2	0,5	Yozgat	1	0,2
Bolu	6	1,4	Karaman	2	0,5	Zonguldak	1	0,2
Kayseri	6	1,4						
Toplam						422	100	

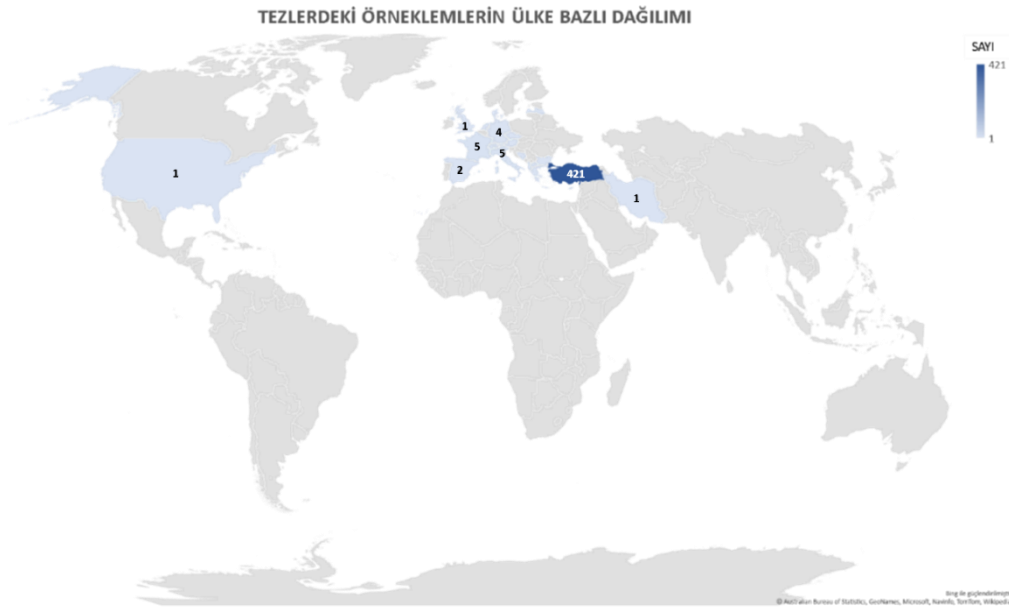
Şekil 4. Tezlerin örneklem alanlarının il bazlı dağılımı

Tablo 17. Tezlerin örneklem alanlarının ülke bazlı dağılımı

Ülke	Sayı	Yüzde
Türkiye	422	92,5
İtalya	5	1,1
Fransa	5	1,1
Almanya	4	0,9
İspanya	2	0,4
Çekya	2	0,4
Hollanda	2	0,4
Makedonya Cumhuriyeti	1	0,2
Letonya	1	0,2
Birleşik Krallık	1	0,2
Avusturya	1	0,2
Yunanistan	1	0,2
İran	1	0,2
Bosna Hersek	1	0,2
Bulgaristan	1	0,2
Amerika	1	0,2
Danimarka	1	0,2
İngiltere	1	0,2
İsviçre	1	0,2
Arnavutluk	1	0,2
Kıbrıs	1	0,2
Toplam	456	100

Tablo 17 ve Şekil 5'te araştırılan lisansüstü tezlerde incelenen örneklem alanlarının ülke bazlı dağılımları tablo ve harita üzerinden gösterilmektedir. Bu dağılım oluşturulurken bir tez için birden fazla farklı örneklem bulunduğu durumlarda birden fazla ülke işaretlenmiştir.

Şekil 5. Tezlerin örneklem alanlarının ülke bazlı dağılımı

Araştırılan lisansüstü tezlerde incelenen örneklemelerin ülke bazlı dağılımları incelendiğinde alan çalışması olarak en çok çalışılan örneklem ülkenin %92,5'lik oran ile Türkiye olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla; İtalya (%1,1), Fransa (%1,1), Almanya (%0,9), İspanya (%0,4), Çekya (%0,4), Hollanda(%0,4), Makedonya Cumhuriyeti (%0,2) ve Letonya(%0,2), Birleşik Krallık (%0,2), Avusturya (%0,2), Yunanistan (%0,2), İran(%0,2), Bosna Hersek (%0,2), Bulgaristan (%0,2), Amerika (%0,2), Danimarka (%0,2), İngiltere (%0,2), İsviçre (%0,2), Arnavutluk (%0,2) ve Kıbrıs (%0,2) gelmektedir (Tablo 17 ve Şekil 5).

SONUÇ:

Bu çalışmada, “tarihi yapıları çevrede sürdürülebilirlik/süreklilik” içerikli lisansüstü tezlerin tez türü, yayınlandığı yıl, erişim durumu, danışman unvanı, sayfa sayısı, yayınlandığı üniversite, yayınlandığı enstitü, anabilim dalı, araştırma konuları, araştırma türü, anahtar kelimeler gibi değişkenler açısından analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında ulusal düzeyde bilimsel gelişimin incelenmesinde önemli bir veri tabanı olan YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde 24.05.2021 tarihine kadar yer alan lisansüstü tezler taranmıştır. Tarama sonucunda tarihi çevrede sürdürülebilirlik konusunda yayınlanan 379'u yüksek lisans, 87'si doktora ve 2'si sanatta yeterlilik düzeyinde toplam 468 lisansüstü tez incelenmiştir. Bu araştırmadan tespit edilen bulgular ve bu bulgulara yönelik getirilen öneriler aşağıda özetlenmiştir:

Tarihi yapıları çevrede sürdürülebilirlik/süreklilik içerikli lisansüstü tezlerin çoğunluğunun yüksek lisans türünde (%81) gerçekleştiği, doktora türünde yüksek lisansa (%18,6) göre oldukça az araştırma olduğu dikkat çekmektedir. Bu denli önemli olduğu düşünülen ve gerek dünya gerekse ülke gündeminde yer alan bir konunun doktora düzeyindeki çalışmalarının artırılması önerilmektedir.

Tarihi çevrede sürdürülebilirlik konulu lisansüstü tezlerin en çok 2019 yılında gerçekleştiği (96 tez), yapılan tezlerin yıllara göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. 1990-2005 yılları arasında çalışmalar tek haneli sayıda gösterilirken, 2006 yılından itibaren çalışmalar iki haneli sayılara ulaşmıştır. 2019 yılında 96'ya ulaşan lisansüstü tez sayısının gelecek yıllarda konu ile ilgili çalışmaların artırılması önerilmektedir.

Konu ile ilgili yayınlanan lisansüstü tezlerin; çoğunluğunun (%89,3) YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden erişilebilir olduğu, neredeyse yarısının danışman unvanının profesör (%44,2) olduğu, çoğunluğunun (%88) yayın dilinin Türkçe olduğu, yaklaşık yarısının (%52,4) sayfa sayısının 101-200 sayfa aralığında olduğu, hazırlandığı üniversite dağılımı olarak en çok tezin İstanbul Teknik Üniversitesi'nde (68 tez) bulunduğu, hazırlandığı enstitü olarak en çok tezin Fen Bilimleri Enstitüsü'ne (%83,3) bağlı olarak hazırlandığı, anabilim dalı olarak en çok tezin Mimarlık Anabilim Dalı'nda(215 tez) hazırlandığı, daha çok Mimarlık (%51,71) konusunun yer aldığı, araştırma türü olarak uygulamalı araştırma türünün (%92) daha çok kullanıldığı, %74'ünde anahtar kelime yer aldığı, 32 tezin anahtar kelimelerin mevcut olup olmadığına ulaşılamadığı, tezlerde kullanılan anahtar kelimeler arasında en çok “koruma” (93 kez) kavramının kullanıldığı, en çok incelenen örneklem alanları arasında ilk sırada il olarak İstanbul ve ülke olarak da Türkiye yer aldığı tespit edilmiştir.

Tarihi çevrede sürdürülebilirlik konulu lisansüstü tezlerde incelenen örneklem alanlarının çoğunluğunun Türkiye'den olması (%92,5), tezlerde incelenen örneklem alanlarının uluslararası düzeyde örneklerinin oldukça az olması dikkat çekmektedir. Bu türden çalışmalarda yurtdışı örneklem alanlarının artırılması konunun dünya gündeminde farklı ülkelerde nasıl geliştiğinin ve güncel seyri ile ilgili örnek teşkil etme açısından fayda sağlayacağı düşünülmekte ve dünyadan örneklem alanlarının artırılması önerilmektedir.

İncelenen lisansüstü tezlerde karşılaşılan; birçok farklı anabilim dalı, enstitü, tez konusu, birbirinden farklı olarak kullanılan birçok anahtar kelime gibi ölçütler tarihi çevrede sürdürülebilirlik konusunun

farklı disiplinlerde çalışma alanı olabileceğinin ve bu konuda birçok disiplinin yükümlülük sahibi olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilmektedir.

Son olarak araştırmacıların kendi disiplinlerindeki gelişmeleri ve çalışmaların güncel seyrini takip edebilmeleri ve farkındalıklarının artması açısından bu türden bibliyometrik araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

KAYNAKÇA:

Ahunbay, Z., (1999). **Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon**. İstanbul: Yem Yayınları.

Bogenç, Ç. (2016). **Dünya Mirası Safranbolu Alan Yönetim Planının Geliştirilmesine Yönelik Bir Çalışma**. Doktora Tezi. Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

Bogenç, Ç. ve Sabaz, M. (2019). **Dünya miras alanı Safranbolu'nun alan yönetim planının geliştirilmesi sürecinde; tema, hedef ve eylemlerin belirlenmesi**. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8 (3), 1526-1544 .

Bridgwood, B. ve Lennie, L. (2009). **History, performance and conservation**. New York: Taylor&Francis Group.

Büyükmihçi, G., & Kılıç, A., (2015). **Tarihi Dokuda Yeni Yapı Uygulamaları Yasal ve Eylemsel Sınırlar Design Practice of New Building in Historical Environments Legal and Operational Boundaries**. 9. *Uluslararası Sinan Sempozyumu 'SINIRLA-MA'*, (ss.125-132). Edirne, Türkiye.

Çelebi, B. & Çiftsüren, D. & Dilek, S. E. (2020). **Türkiye'de "Kültürel Miras" Konusunda Yapılan Tezlerin Bibliyometrik Analizi**. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 3 (1), 10-19.

Çıkrık, R., Yılmaz, İ & Toprak, L. S. (2019). **Türkiye'de Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Bakış Açısını Konu Alan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Profili**, *Journal of Hospitality and Tourism Issues*, 1(1), 17-29.

Demiral, Ö.N. ve Saatçi, G. (2019). **Kültürel miras konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. III. Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi**, (ss. 7-19). Muğla, Türkiye.

Drucker, P. (2004). **The Daily Drucker**. New York: Harper Business.

Gonçalves J., Mateus R., Silvestre J. D. ve Roders A. P. (2020). **Going beyond Good Intentions for the Sustainable Conservation of Built Heritage: A Systematic Literature Review**. *Sustainability*, 12(22): 9649.

Gonçalves, J., Mateus, R., Silvestre, J.D. ve Roders, A.P. (2019). **Contributions to a Revised Definition of Sustainable Conservation**. *In Proceedings of the Conference Heritage and the Sustainable Development Goals*, (ss.357-367). Delft, The Netherlands.

Halaç, H. H., Mokrane, H. & Turan, S. (2019). **TÖMER öğrencilerinin kültürel miras ve koruma farkındalığı; Eskişehir Anadolu Üniversitesi örnekleme**. *Journal of Awareness*, 4 (2), 185-204.

- Hasol D., (1988). **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Kaptanoğlu, İ. Z. (2014). **İstanbul-Sarıyer'de Tarihi Dokunun Sürdürülebilir Koruma Ölçütleri Açısından İrdelenmesi ve Öneri Geliştirilmesi**. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kuban, D. (2010). **Türkiye'de kentsel koruma: Kent tarihleri ve koruma yöntemleri**. İstanbul: Tarih Vakfı.
- Muscoe, M. (1995). **A sustainable community profile**. *Places*, 9 (3), 30-37.
- Özcan, K. (2016). **Kent Planlamada Sürdürülebilirlik Gündemi: Bir Kavramsallaştırma Denemesi**. *Avrasya Terim Dergisi*, 4 (2): 7-17.
- Tekeli, İ., (2009). **Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak (İlhan Tekeli Toplu Eserler 5)**. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Toksöz, D. ve Birdir, K. (2016). **Turizm Alanyazında Kültürel Mirasla İlgili Çalışmaların Bibliyometrik Profili. I. Uluslararası Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu**, (76-88). Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.
- Topkaraoğlu, N. M. (2021). **Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Çerçevesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na Bağlı Halk Kütüphanelerinin Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi**. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(1), 99-115. DOI: 10.24146/tk.836304
- Türk, A. (2014). **Historical Urban Fabric of Isparta City, Its Problems, Solution Offers and Sustainable Urban Development**. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 2 (2), 119-126.
- UN, 2015. **Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development**; United Nations: New York, NY, USA.
- United Nations. (1982). **World Charter for Nature**, The General Assembly.
- WCED (World Commission on Environment and Development), 1987. **Report of the World commission on environment and development: our common future**. Oxford: Oxford University Press.